

E - REVOLUCIJA I AKADEMSKA
ZAJEDNICA

Kako Google kaže

Pretraživači naučne literature, pre svega Google Scholar, promenili su način na koji komunicira akademska zajednica. Umesto besmislenog utkrivanja, biblioteke i novi servisi podelili su poslove - prvi se brinu o dobroj organizaciji kataloga raspoloživih izvora, a drugi o njegovom indeksiranju. Danas je potrebno svega nekoliko klikova da bi se stiglo do relevantne naučne literature, saznalo ko je, kad i kako citirao neko delo, ili otkrio profil naučnika ili inovatora. Zašto su, u doba e-revolucije, doktorske disertacije i drugi radovi naših naučnika u poslednjih pet godina nedostupni za javnost?

Piše: Dušan Ilić

Istraživanja u akademskom sektoru obuhvataju ne samo istraživačku zajednicu nego i sve one koji su na početku istraživačke karijere, pa i studente. Ozbiljna istraživanja koja se stalno rade u svetskim bibliotekama, zainteresovanim da pruže kvalitetan servis svojim korisnicima, pokazuju da istraživači svoje svakodnevne navike vole da primene i u svom stručnom radu. Istraživanje pokazuje da oko 93% istraživača svoj prvi uvid u temu ostvaruje preko Google-a. Od pilot projekta iz 2003, Google Scholar je do danas prerastao u ozbiljan servis namenjen istraživačkoj zajednici, odnosno onima koji žele da preko Google-a pronađu naučnu literaturu.

Po čemu se Google Scholar razlikuje od opšteg Google-a? Što se tiče pretraživanja ni po čemu, ali što se rezultata pretraživanja tiče u mnogo čemu. Ukoliko nekoga iz oblasti farmacije zanima struktura nekog leka, dobiće relevantnije rezultate preko Google Scholar-a, dok će prostom pretragom Google-a dobiti na prve dve strane farmaceutske kuće koje taj lek prodaju. To svakako istraživača iz oblasti farmacije ne zanima. Na Google Scholar-u biće sva naučna literatura koja je objavljena na tu temu.

Tri u jedan

U naučno elektronskom izdavaštvu postoji nekoliko izvora. Veliki izdavači su našli interes da svoje naučne časopise i periodiku daju Google-u na indeksiranje, što ne znači da su takvi tekstovi automatski dostupni za čitanje. Druga grupa su institucionalni repozitorijumi - portal koji svaki univerzitet ili institucija koja drži do sebe ima. Sastoji se od svih radova koje su objavili istraživači koji tu žive i stvaraju. To nisu samo članci iz naučnih časopisa već i izveštaji sa projekata, disertacije svakog nivoa, siva literatura koja nigde nije publikovana ali je sačinjena

za potrebe internih izveštaja... Sve ovo se nalazi u institucionalnim repozitorijumima, i njima je stalo da se na taj način reklamiraju. Treći veliki izvor su biblioteke koje su svoje kataloge, a zatim i ono što su digitalizovale (što se odnosi na stariju literaturu) dale Google-u na indeksiranje.

Google Scholar sve to indeksira odjednom, i jednim pretraživanjem dobijemo rezultate svega toga. Da li ćemo moći to da pročitamo u celini - zavisi od toga da li je institucija u kojoj radimo preplaćena na taj sadržaj. Ali, uvek postoji mogućnost da se sadržaj tog momenta kupi. Oko 30 evra je prosečna cena članka velikog izdavača, što je dosta skupo za naše uslove ali mogućnost da se članak može kupi odmah je za nekog neprocenjiva.

Google Scholar se tu nije zaustavio već je svoj servis unapredio u smeru evaluacije. Svakome ko stvara u naučnom svetu - pored toga što je u obavezi da objavi to što je izumeo, izučio ili pronašao - od krucijalnog značaja je da uoči ko je njegov rad i delo upotrebio. Za autora je vrlo važno da ima uvid koliko je puta citirano to što je on objavio. Citiranost služi da ljudi napreduju u karijeri, da pokažu da li je nešto što su kao istraživači objavili vredno pažnje, da li je izazvalo neku reakciju. Google Scholar omogućava ne samo da autori vide koliko je puta taj članak citiran, već i ko je sve taj članak citirao.

"Citiranost mi je jako važna. Nije realno pročitati deset hiljada članaka, već se mora napraviti izbor. Normalno je da se prvo pročitaju visoko citirani članci. Ti članci zatim predstavljaju solidan osnov, kamen temeljac za dalje istraživanje i zaranjanje u materiju" - kaže Miloš Milutinović, diplomirani inženjer organizacionih nauka.

Dalje unapređenje bilo je povezivanje Google Scholar-a sa konzorcijumima koje obavljaju pret-

platu. "Google Scholar je omogućio da, uz malu razmenu podataka koju imamo mi kao KoBSON sa Google-om, svaki istraživač u Srbiji, kada dobije rezultate pretrage vidi da li smo mi pretplaćeni na taj časopis ili knjigu. To je doprinos komforu. Dakle, skraćen je put do članka. Ako je nekom istraživaču određeni članak dopadljiv, uputiće se na KoBSON, i kroz nekoliko klikova doći će do članka. To je saradnja na tehničkom nivou između Google-a i nas" - kaže Biljana Kosanović, koordinator projekta KoBSON.

KoBSON je jedan od prvih konzorcijuma koji se javio u želji da učestvuje u ovom razvoju i taj servis imaju od 2006. godine. "Za Google je bilo zanimljivo da se jedna tako mala zemlja, i njena Narodna biblioteka prijavila. Naravno, ljudi koji su izumeli Google Scholar bili su kod nas u Beogradu, naprosto su došli da vide ko su ti ljudi. Nakon toga je dosta biblioteka i konzorcijuma iz zemalja nama slične ekonomske moći primenilo upravo taj servis" - dodala je Kosanović, dobitnica nagrade "Marija Ilić Agapova", za najboljeg bibliotekara grada Beograda za 2010. godinu.

Biblioteke vs. pretraživači

Prema rečima sagovornice B&F, biblioteke nikad ne mogu dostići veb pretraživače. Biblioteke su izgubile trku, ukoliko su u trku uopšte htele i da uđu. Primarna funkcija naučnih ili stručnih biblioteka nije da katalogizuju, nego da stručnu literaturu nabave, sačuvaju i pruže na korišćenje. Svaka biblioteka koja drži do sebe je informacije je informacije koje ima o svom fondu napravila tako što su one uključene u Google Scholar. Svaki pretraživač definiše pravila. Ako biblioteka želi da privuče korisnike - što je u vrhu prioriteta svake biblioteke - onda i katalozi moraju biti pretraživi. Ne bi smelo da bude važno da li je korisnik

informaciju o tome da ta literatura postoji u toj biblioteci našao preko Google-a, Microsofta, ili preko kataloga. Biblioteke nemaju snage, niti treba da imaju, da u bilo kakvo takmičenje ulaze sa pretraživačima, primećuje Kosanović - njihovo je da pripreme podatke tako da oni budu pretraživi, lako dostupni, kao vid oglašavanja.

„Nema govora o sukobu interesa između biblioteka i pretraživača, zapravo u pitanju je jedan vid obostrano korisne, simbiotske saradnje.“ - kaže Milutinović

Na svetskom nivou biblioteke su se organizovale. Najveći katalog je OCLC, koji pretražuje kataloge svih svetskih biblioteka koje to žele. Oni vode računa da ti podaci budu dostupni svetskim pretraživačima. Nažalost, iako platforma COBISS u kojoj najveći broj biblioteka u Srbiji radi katalogizaciju omogućava uključivanje podataka u OCLC, naši katalozi još nisu deo tog svetskog sistema.

U trenutku kada se prešlo na "e" svaka komunikacija je dobila na ubrzanju, pa i ona na relaciji inovator - istraživač, čemu su u velikoj meri doprineli i pretraživači. "Dublji" pretraživanjem, u nekoliko sitnih koraka može se dobiti pregršt informacija, i o izumima i o njihovim autorima. Komunikaciju je rešio e-mail. Drugi problem je koliko se ko dobro predstavio na internetu.

Društvene mreže su se pokazale kao nešto što dobro funkcioniše i što može biti primenjeno u uže profilisanom svetu istraživača. Istraživači koriste nešto poput društvenih mreža - Research Gate, gde istraživači prave svoje stručne profile. Google Scholar takođe omogućava varijantu istraživačkog profila sa svim informacijama koje istraživači žele da

podele. Najpopularniji je LinkedIn, kojeg za svoje predstavljanje koristi najveći broj istraživača.

Biljana Kosanović je mišljenja da Srbija ima razvijene univerzitete, ali je problem što nijedan od njih nema repozitorijum - čak ni svojih doktorskih disertacija.

"U poslednjih pet godina sigurno su sve doktorske disertacije prvo nastale u digitalnoj formi. U čemu je problem da te disertacije postanu javno dostupne? Nečija disertacija, doktorska, magistrska, master, zasigurno je proizvod tog univerziteta, jer ju je proizveo kandidat sa tog univerziteta, pod mentorstvom profesora koji su sa tog univerziteta", kaže sagovornica B&F. "To je nešto čime bi svi naši univerziteti morali hitno da se pozabave, a KoBSON da te informacije objedini - sve u cilju promocije onoga što je napravljeno kod nas".

